

Slovenský expresionista a reformátor Ferdinand Hoffmann

HOFFMANN Ferdinand, tiež Hofmann, pseud. Michal Dubec

Andrej Mat'ašík

Fakty :

- Narodil sa 14. februára 1908 v Žiline.
- Zmaturoval na reálnom gymnáziu v Žiline a odišiel študovať do Prahy na České vysokú učení technické, kde však viac času trávil v divadlách, ako v prednáškových miestnostiach.
- Z vysokoškolských štúdií odišiel, ako 24 ročný sa v roku 1932 stal tajomníkom Ústredia slovenských ochotníckych divadiel v Martine.
- Po príchode do Martina sa angažoval v aktivitách Slovenského spevokolu, najskôr ako herec, zakrátko ako režisér a dramaturg.
- Od roku 1934 súčasne prevzal redigovanie časopisu Naše divadlo a edície Divadelná knižnica. Publikoval zasvätené recenzie profesionálnych i ochotníckych inscepcií.
- V roku 1938 ho poverili vedením obnoveného Východoslovenského národného divadla v Košiciach, ktoré však po Mníchove a Viedenskej arbitráži zaniklo (Košice okupovalo Maďarsko).
- Prešiel do zamestnania ako dramaturg a režisér SND (1938 – 41).
- Po konflikte okolo premiér Martákovej Jánošíka a Barčovho Mastného hrnca (v postavách manželov Babíkovcov bol zosmiešnený minister J. Sivák s manželkou) ho v roku 1941 zo SND štátny intendant Ľ. Brezinský prepustil. Stal sa šéfom kultúrneho oddelenia Úradu propagandy.
- V roku 1945 z obáv pred represiami emigroval cez Taliansko do Argentíny.
- Zomrel 22. januára 1966 v Buenos Aires, v roku 1998 previezla manželka s dcérou jeho pozostatky na Národný cintorín v Martine.

Tvorivé dielo :

Ferdinand Hoffmann bol jedným z veľkých talentov slovenského divadelníctva a kultúry. Ako tajomník Ústredia divadelných ochotníkov na Slovensku v Martine si najskôr vyskúšal herectvo, ale viac mu vyhovovala

tvorivá práca iného druhu – hľadal a vyberal texty, ktoré by boli pre martinských ochotníkov zaujímavé. Tak sa dostal aj k réžii v Slovenskom spevokole. Jeho režijné videnie ovplyvnilo poznanie diel Karla Huga Hilara, českej divadelnej avantgardy, ale aj rozhladenosť v oblasti súdobej európskej divadelnej tvorby. V tradícii uznávajúcom prostredí martinského divadelného spolku to znamenalo zásadnú premenu poetiky súboru. Hoffmannovi pomohlo, že prostredie paralelne formoval ako redaktor časopisu Naše divadlo, v ktorom dával priestor moderným koncepciám drámy a divadla. Jeho inscenácie **Búrky** (1934), O’Neillovej drámy **V ponorkovom pásme** (1934), Moliérovej **Nútenej svadby** (1934), Shawovej **Svätej Jany** (1935), Jonsonovho **Volponeho** (1935), Gogoľovho **Revízora** (1937) či O’Neillovej **Túžby pod brestami** (1937) znamenali razantný nástup tvorcu dramaturgicky rozhladeného, akcentujúceho nie rekreatívno - spoločenské funkcie divadla, ale naopak kladúceho dôraz na spoločenskú rezonanciu výpovede divadelného diela. Dôležité bolo, že vo výtvarníkovi Jozefovi Cincíkovi (1909 – 1992) našiel ideálneho partnera – scénografa.

V roku 1938 dostal ponuku viesť ako riaditeľ a režisér novosformované Východoslovenské národné divadlo v Košiciach – žiaľ skôr, ako mohol róznejšie realizovať svoje predstavy, Košice okupovala horthyovská armáda a divadlo zaniklo. Nastúpil ako dramaturg do Slovenského národného divadla. Jeho trojročné pôsobenie sa celkom preukázateľne prejavilo na radikálnom zvýšení literárnej hodnoty uvádzaných diel, rozšírení tradičných dramaturgických teritórií a de facto aj na konštituovaní sa profesie dramaturga v modernom zmysle slova v SND. Hoffmann - na rozdiel od dovtedajšej praxe - nevidel titul izolovane, ale usiloval sa komponovať repertoár činohry ako celok s prirodzenými vrcholmi v podobe reprezentatívnych diel svetovej i slovenskej, klasickej i súčasnej tvorby. V SND sa stretol s režisérom Jánom Jamnickým a vo vzájomnom tvorivom dialógu dokázali za krátky čas Borodáčom sformovaný tradicionalistický súbor obohatiť o množstvo mladých a talentovaných tvorcov a začali ho, nota bene v rokoch svetovej vojny, premieňať na moderné divadelné teleso.

V rokoch 1938 - 41 naštudoval 20 inscenácií - napríklad O'Neillovej **Túžby na farme** (1938), **Kamenný chodníček** F. Urbánka (1939), Barč - Ivanovu hru **Na konci cesty** (1939), Shawovho **Pygmaliona** (1939), Hauptmannovu hru **Pred západom slnka** (1939), Hugovu drámu **Hernani** (1940), Büchnerovu **Dantonovu smrť** (1940) či O'Neillovu **Americkú Elektru** (1940). Väčšinu textov sám preložil, pričom sa prekladateľsky špecializoval na nemeckú a anglosaskú drámu.

Keď cenzúra zasiahla proti jeho naštudovaniu Barč - Ivanovej hry **Mastný hrniec** (1940) a Rázusovej **Jánošíka** (1941), z divadla musel na nátlak ministra Siváka odísť a – paradoxne - pôsobil ako vedúci oddelenia kultúry na Úrade propagandy. V roku 1945 pred frontom emigroval do Talianska, odtiaľ sa dostal do Argentíny, kde žil ako technik a len v písomnom kontakte s priateľmi spomínal na svoje divadelné zážitky a plány.

Story :

Ak raz niekto bude písať dejiny premrhaných slovenských talentov, rozhodne v nich dá čestné miesto Ferdinandovi Hoffmannovi. Vyrástol ako samouk nielen na vynikajúceho dramaturga a režiséra, ale aj prekladateľa a teoretika. Dodnes je nezmapovaný dosah jeho energetickej premeny časopisu slovenských ochotníkov *Naše divadlo* z almanachu, zaznamenávajúceho záslužne nové premiéry, na mesačník plný informácií o udalostiach v európskom divadelníctve. Cez stránky tohoto periodika sa slovenskí ochotníci systematicky dozvedali o aktivitách medzivojnovnej avantgardy v Čechách, Nemecku, Francúzsku i Rusku, spoznávali nových dramatikov a vôbec začali vidieť ponad Borodáčovo SND ďalej do sveta.

Sotva sa však odhodlaný vybral do Košíc formovať novozriadené Východoslovenské národné divadlo, otriasla mapou Európy Mníchovská dohoda a Viedenská arbitráž, ktoré znamenali odovzdanie veľkej časti slovenského územia, vrátane Košíc, Maďarsku a riaditeľ bez divadla sa stal dramaturgom a režisérom bratislavského SND. Hoffmann svojou tvorbou reagoval na spoločenskú situáciu, v ktorej jeho diela vznikali, kreatívne vyhľadával a zdôrazňoval asociácie dramatických situácií s konkrétnymi spoločenskými procesmi, využívajúc aj možnosti divadelnej hyperboly, irónie,

satiry. Ak Jamnický pranieroval spoločnosť cez metaforu a alegórie, Hoffmannova kritika bola priama a útočná. Z Barčovho Mastného hrnca urobil inscenáciu ostro satirickú, groteskne zveličil obludnosť novodobých zbohatlíkov a vysmial ich servilnosť. Rázusovej Jánošík sa v jeho interpretácii stal výzvou vzoprieť sa konvenciám, žiť slobodne a nerešpektovať umelé normy, ktoré bránia prirodzenosti, na čo dotknuto zareagovali najmä katolícky orientovaní predstavitelia moci.

Je jedným z paradoxov svojej doby, že človek, ktorého sa divadlo zbavilo, pretože jeho inscenácie spôsobovali intendantovi a riaditeľovi problémy s vládnucou mocou, sa uplatnil ako úradník na Úrade pre propagandu, teda vo vrcholnej ideologickej inštitúcii vojnovéj Slovenskej republiky. A iným, že autor inscenácií, ktoré cenzúra vojnovéj Slovenskej republiky zakazovala, musel na sklonku vojny odísť do emigrácie. Zdá sa však, že jeho informácie boli presné, veď koľko ľudí režim najmä po roku 1948 prenasledoval a väznil. Vynikajúci režisér, dramaturg a prekladateľ sa v Argentíne živil ako zubný technik. Len sporadicky sa stretával s niektorými súputníkmi.

Krátke:

Dramatik Michal Dubec

Ferdinand Hoffmann ako tajomník Ústredia slovenských ochotníckych divadiel napísal jednoaktovku Sestry. V roku 1933 ju naštudovali ochotníci z Vrútok, o rok neskôr ju uviedli v Budatíne a Spišskej Novej Vsi, potom aj v Ružomberku, Kokave nad Rimavicou, Trenčíne a iných súboroch. Pravda, nepatriilo sa, aby Hoffmann ako významný činovník ÚSOD-u hru podpísal svojim menom, a tak sa v dejinách slovenskej drámy objavil jeho pseudonym – Michal Dubec.

Z vyhodeneného režiséra štátny úradník

Odchod Ferdinanda Hofmanna zo SND sa v slovenskej „marxistickej“ teatrológii interpretoval ako voľba politickej kariéry. Faktom však je, že podľa svedectva najkompetentnejšieho, štátneho intendanta Dr. Ľudovíta Brezinského, podnet a pokyn na prepustenie F. Hoffmanna dal minister J.

Sivák. Hoffmann sa o seba musel postarať a tak prijal ponuku z Úradu propagandy a nastúpil tam ako vedúci kultúrneho oddelenia.

Posledná Hoffmannova cesta

Ferdinand Hoffmann zomrel v exile v Argentíne. Po rokoch, keď vznikla Slovenská republika, rozhodla sa jeho manželka v spolupráci s Maticou slovenskou a Národným divadelným centrom dôstojne uložiť jeho pozostatky na Národnom cintoríne v Martine. Pani Heda pricestovala teda do Martina – a v kufri priniesla domov urnu s popolom manžela. Vysvetlenie bolo jednoduché – na oficiálny prevoz pozostatkov by bolo treba vybaviť toľko dokladov, že sa jej zdalo jednoduchšie vybaviť prevoz potichu a „nenápadne“. Dojala ju pieta, s akou maticiari pripravili Ferdinandovi Hoffmannovi poslednú rozlúčku a rozcitlivena sa pri veľkej výstave, ktorú vo vestibule Divadla SNP pripravilo Národné divadelné centrum.